

---

### III. Constituirea *in re* și *in mente* a universalului

---

*Marius Dumitrescu*

O formă a spiritului reflectă o realitate istorică existentă deja; sentimentul universalității apare atunci când își găsește deja un corespondent în universalitatea de fapt. În Orient, cât și în Extremul Orient, în jurul anului 3000 î. Chr., asistăm la apariția unor noi forme de organizare socială, produse ale mării mutații reprezentată de revoluția neolitică, respectiv apariția agriculturii. În Egipt, în Mesopotamia și China se constituie, încetul cu încetul, imperii vaste. Marile piramide de la Gizeh construite între 2700 și 2600 î. Chr. stau mărturie despre perfecțiunea tehnicii și cantitatea uriașă de mână de lucru necesară pentru edificarea lor. Nu ne mai aflăm la scara comunității primitive, săracă în oameni și mijloace, săracă și în inițiative. Un nou univers a luat naștere. Se dezvoltă, în aceeași perioadă, civilizațiile mesopotamiene, acadiene și sumeriene. Imperiul lui Hamurabi înflorește în jurul anului 2000 î. Chr. În acest cadru nou, consideră G. Gusdorf, se produce o expansiune a cadrului politic și social al existenței, care trece deasupra particularităților locale. Populațiile dispersate, unite și federate de o putere unică, trebuie să se alinieze unele la altele. În loc să se înfrunte de la un colț de țară la altul, oamenii trebuie să se recunoască reciproc ca semeni, în calitate de supuși ai unei aceleiași autorități. Aceste schimbări nu sunt cu puțință fără un aparat tehnic, este nevoie să se construiască o solidaritate, un stil de viață unitar pentru mase mari de oameni ce viețuiesc pe teritorii întinse. Autoritatea suveranului devine un simbol care susține imperiul, alături de aparatul birocratic, de instituțiile religioase și de o nouă diviziune socială a muncii. Noua civilizație presupune specializarea funcțiilor.

Această specializare, legată de noul regim tehnic, constituie un alt aspect al universalității, ca diversitate în unitate. Funcționarea socială se definește încetul cu încetul ca rațiune în act. Administrația centrală a imperiilor, necesară pentru exercitarea puterii absolute, echivalează cu un adevărat comportament categorial. Tehnicile de guvernare prezintă caracterul unei rațiuni obiective care se impune lucrurilor și oamenilor: poliție, poduri și șosele, poștă, justiție, impozite, sistem militar, comerț și comunicații, chiar și religie și învățământ – pe scurt, toate serviciile publice pe care le vedem apărând în

epoca imperiilor ca un sistem nervos la o scară mai vastă. Manipularea realului se face într-un mod tot mai indirect, mediat.<sup>1</sup>

În acest context sunt enumerate și o multitudine de tehnici noi ce fac posibilă funcționarea acestei lumi noi: în primul rând este vorba de scriere, ce permite conservarea și multiplu-carea în spațiu și timp a informației. Inventarea scrierii este dublată de inventarea monezii. Moneda, de aramă, de bronz de argint sau de aur, reduce toate lucrurile, și chiar oamenii și serviciile pe care ei le pot aduce la un numitor comun. Peste tot în această lume nouă omul schimbă natura, asistăm la un proces de deșurubare și înșurubare, cum îl numește Gusdorf, care nu ar fi fost cu putință dacă echipamentul mental nu ar fi progresat simultan cu cel tehnic.

Imperiile se constituie pe o complexă raționalizare a socialului. Universalitatea intelectuală și spirituală merge mână în mână cu cea geografică și administrativă. De aceea e nevoie ca un mod de gândire identic, o aceeași afirmare supranaturală să-i unească pe oameni dispersați, înglobați în spațiul Imperiului.

În acest sens, revelatorie i se pare lui Gusdorf reforma religioasă a lui Amenophis al IV-lea, supranumit Akhenaton, care a domnit între 1415 și 1380 î. Chr., în Egipt. El a dorit să realizeze o reformă religioasă de mari proporții care să confere o libertate absolută ființei umane, cultul nou al lui Aton fiind, de altfel, prima experiență monoteistă pe care istoria religiilor o cunoaște.

Moret, un istoric care s-a ocupat din aproape de cultul lui Aton, consideră că intenția regelui era să ofere adorației egiptenilor nu un zeu local, specific unui oraș sau cu un caracter exclusiv național, ci un zeu întrupând forța esențială a naturii și putând, prin aceasta, să se impună adorației universale.<sup>2</sup> Pentru prima oară în lume – continuă istoricul Moret – un rege invită popoare străine să-l slăvească, alături de propriul popor pe binefăcătorul universal. Pentru prima oară religia este concepută ca o legătură între oameni diferiți ca rasă, limbă sau culoare. „Odinioară Faraonul considera cu gelozie Egiptul drept singura minune a lumii; acum orizontul lui s-a lărgit până la marginile lumii civilizate: toți oamenii sunt fii ai Soarelui și, prin urmare, fii și supuși ai Faraonului.”<sup>3</sup>

<sup>1</sup> G. Gusdorf, *Mit și metafizică*, Editura Amacord, Timișoara, 1996, p.105

<sup>2</sup> Moret și Davy, *Dès clans aux Empires*, Renaissance du Livre, 1923, pp. 345-347; apud. G. Gusdorf, *op. cit.*, p.106

<sup>3</sup> Rene Berthelot, *La Pénée de L'Asie et l'astrobiologie*, Payot, 1949, p. 8; apud. G. Gusdorf, *op. cit.* p.107

Această idee universalistă va fi preluată mai târziu de Grecia, care se va considera depozitara unor valori ce trebuie exportate lumii întregi, va fi continuată de Roma păgână și Bizanț, va fi apoi transmisă Romei creștine, ce va deveni centrul creștinătății medievale. Ideea universalistă va pătrunde în lumea Islamului și cea slavă, unde se va ridica într-un târziu Moscova, „cea de-a treia Romă.“

Noua epocă intelectuală și spirituală corespunde apariției unui vast ansamblu de reprezentări și credințe, care au fost desemnate sub numele de astrobiologie. Astrobiologia este considerată primul mod de gândire cu adevărat universal, înglobând domeniul cosmic și cel al vieții. Ideea de *lege* constituie achiziția dominantă și definitivă a acestei luări de posesie a realității. Astrobiologia este un mod de gândire pe măsura imperiului. Rene Berthelot notează: „legătura istorică, în Asia, dintre ideea de Imperiu și cea de Univers, ideea de Imperiu universal apărând în China și în multe țări ale Asiei o dată cu degajarea ideii astrobiologice a unui univers unic, care cuprinde într-un întreg organic Cerul și pământul“.<sup>4</sup> Mișcarea circulară a stelelor este arhetipul unei deveniri, iar calendarul se străduiește, aproape peste tot, să o redea prin conjuncția dintre astronomie și ritual. Ciclul anotimpurilor se supune ciclului planetelor la fel ca muncile și zilele, ca întreaga viață a oamenilor. Religia apare deci strâns legată de această devenire a universului: ea definește regulile rituale menite să mențină omul în supunere față de forțele transcendente care justifică mișcarea universului.

**astrobiologie**

**lege**

Inițiativa transcendentă a periodicității astrale antrenează cu ea realul într-o mișcare circulară. La capătul unei anumite perioade, când cerul și-a regăsit configurația inițială, toate lucrurile trebuie să se regăsească și ele în același loc, în aceleași situații. În durata închisă a eternei reînțoarceri se realizează o predestinare astrală. Orizontul Marelui An – sub orice nume l-ar desemna conștiința astrobiologică – reduce la nesfârșit succesiunea de epoci identice, separate de revoluții analoge, cuvântul revoluție folosit de noi fiind el însuși împrumutat din vocabularul astronomic. G. Gusdorf consideră că astrobiologia a avut o înrâurire profundă și asupra nașterii științei europene, astfel concepția astrobiologică asupra lumii ar fi urmat următorul traseu: din Orientul Apropiat (Caldeea, Egipt) și Extremul orient (India și China) a fost preluată de Grecia, unde a supraviețuit până în epoca Renașterii când întâlnim o veritabilă revigorare a concepțiilor panteiste, însoțite de o intensă emoție astronomică ce au condus la dezvoltarea spiritului științific modern de esență raționalistă fondată pe experiența matematică.

Pe acest fond s-a putut produce cea de a doua mare reformă, respectiv descoperirea personalității, a libertății individului, ce-și are începutul în marile reforme spirituale din secolul. al VI-lea î. Chr., prin Buddha, Confucius și Socrate, care vor reuși să ofere o nouă formulă de umanitate, ce va permite ca, nu după mult timp, să apară creștinismul, ce va uni cu adevărat spiritualitatea Orientului cu aceea a Occidentului.

Set By T-D1 (yth\_1100ro@yahoo.com)

